

Forró kövek

KORUNK PRÓZÁJA

Az út mentén a régi római vízvezeték és a városfal maradványai húzódtak, majd a kihalt láthatáron feltűntek a piniák, és szökdécselő struccok módjára buzgó versenyfutásba kezdtek a vonattal. Homlokomat az ablaküveghez nyomtam, hogy tovább láthassam őket.

A domboldalon virágoztak az akácfák, a réteken nyílt a pipacs. Az ablaküvegben szemügyre vettem elkínzott képmásomat. Megnőtt a hajam, egyik-másik hajtincsem a szemöldökömet verte.

Fevronyija (egy fülkében ültünk) megkérdezte, miért hagytam ott Rómában a tulipánjaimat. Meilertől is megérdeklődte:

— Mondja, ön találja ki, amit ír? Vagy csak azt írja meg, ami tényleg megtörtént?

Mit tehattünk volna — csodáltuk Meiler türelmét. Eszembe jutott, amit Andresnek mondtam: „Vigyázz, az embereket mi sem bőszíti jobban, mint a szellemi fölény.“

Fevronyija novellára való életanyaggal szolgált Meilernek. Elmesélte neki egy féltékeny férj esetét, aki valahányszor elment hazulról, rázárta az ajtót a feleségére. Amikor pedig az megbetegedett, nem ment munkába, mert attól tartott, hogy az asszony él az alkalommal, hogy magára maradt, és megcsalja.

— Meg lehet ezt írni? — kérdezte Fevronyija.

— Teljességgel lehetetlen — felelte Meiler. — Még valaki rejtett értelmet tulajdonít neki.

— Hogyhogy rejtett értelmet? — háborodott fel Fevronyija. — Hiszen a legvalódibb eset, ami csak létezhet. A közös társbérletünkben történt meg.

— Ez semmi — válaszolt Meiler. — Más fognak belemagyarázni. Megkérdezik a szerzőtől, mit akart mondani, amikor olyan szerelmet ábrázol, amelyből hiányzik a bizalom. Amikor valakit úgy akarnak hűsége kényszeríteni, hogy erőszakhoz folyamodnak, lakat alatt tartják.

— Micsoda hülyeség! — kiáltott fel Fevronyija.

— De még mennyire az! — helyeselt neki Meiler.

Mocsár, parányi tavakkal.

Csakugyan mocsár lenne? Minden átmenet nélkül, közvetlenül az olajfaligetek után? Behunytam fáradtságtól égő szemem, de Fevronyija unszolására máris ki kellett nézmem.

— Né, juhok!

Valóban, egy karámban, juhok. Hogy ellágyul, milyen bukolikus hangulatba kerül az ember idegenben. „JUHOK!“ — írta be emlékeztetőül Fevronyija a jegyzetfüzetébe.

Megfigyeltem, hogy sokan csak a jelenségek hasonlóságán buzdulnak fel. Csak azok a városok tetszenek nekik, amelyek az otthoniakra emlékeztetik őket, az olyan tájak, amelyek gyermekkoruk színhelyét idézik fel. Hasonló egybehangzásokat keresnek a művészetben is. S ha nem találják, a művészetet okolják érte.

— De hiszen ilyenformán bárminek rejtett értelmet lehet tulajdonítani — jegyezte meg Fevronyija, és becsukta a noteszét.

— Természetesen — felelte Meiler. — Van, aki kimondottan a sorok közé rejtett értelmet keresi az irodalomban. Más meg elítéli, káros jelenségnek tartja

az ilyesmit. Olyanok is akadnak, akik szerint nem is irodalom az, amelyikben nincs rejtett értelem.

Különös, nedvdús növények bukkantak fel szemünk előtt, hogy gyorsan el is tűnjenek. Majd a sárga gömbökkel teleaggatott fák szegélyezték.

Az út mindkét oldalán narancsligetek kapaszkodtak fel a hegyre.

És újra feltűntek a csodálatos, húsos növények, csak hogy most már nagyobbak voltak. Az út szélén nőttek, és élősövényként vették körül a lakóházakat. Konsztantynnak minden bizonnyal tudnia kell, gondoltam, milyen növény ez.

— Kaktusz?

— Az, és mégsem az. Opuntia.

Vagy úgy, opuntia!

...Hazám tájait már képtelen vagyok úgy nézni, mint hajdan, a háborút megelőző években. Iskoláskoromban a többi lánnyal gyakran eljártunk a kőbányába, kökörcsint szedni. Most, amikor már mást is tudok ezekről a köfejtésekről, látni sem akarom őket.

Hány hely lehet Észtorszáiban, ahol a homokos föld, a fű, a moha titkokat rejteget ma is. Hogy leljem örömem a vadzab illatában, ha lépten-nyomon attól kell tartanom, hogy sírhanton taposok.

Az ember bemocskolta a természetet, arra kényszerítette, hogy fedezze gáztetteit. Néha még egy-egy elhagyatott, napfényes tisztás vagy ösvény is megborzongat, és alkonyatkor vagy a sötétség leszállta után egyenesen rémületbe ejt.

A mi életünkben, nemzedéktársaim lelkében sok minden összetört. A fiatalok viszont ma is eljárának kökörcsint szedni, s pompásnak látják a világot. Pont olyan szépek, amilyenek én láttam egykor. Ez a szerencsénk.

Én azonban tudom, hogyha ezután aranysárga tobozokkal ékes fenyőerdőt látok, eszembe jut, amit Márten mondott el: miként parancsolta meg a Hauptscharführer néhány öregembernek, másszanak fel a fenyőre, és addig rázatta velük a fát, mígnem eszméletüket veszítve, túlrett gyümölcsként, maguk is lehulltak róla.

Csak a mi nemzedéktársainkkal eshet meg, hogy a férfi, aki becsületes kezevel rettenetes munkát volt kénytelen elvégezni, képtelen ugyanazzal a kézzel asszonyt simogatni.

— Mondja, Fevronyija, maga boldog? — kérdeztem, amikor kézmosás után gyűrűjét húzta vissza az ujjára.

— Milyen értelemben?

— Úgy általában.

— Boldog vagyok. Miért?

— Vagyis minden jól alakult az életében.

— Többé-kevésbé. Mi hiányzana nekem? Rendes férjem van, szépen keresünk. A lakásunk ugyan jobb is lehetne, viszont központi fűtésű, minden ott van karnyújtásnyira. Anyám faluról jött a városba. Írástudatlan volt. Én már technikumot végeztem, a lányom főiskolán tanul. Látja, minden jól alakult.

— Látom. S a háború idején?

— Nehéz volt, persze. De kinek volt könnyű akkor?

— Vesztett oda valakije?

— Két testvérbátyám. Mindjárt az első hónapokban. A kisebbik, Viktor halála nagy csapás volt anyámnak. Még nem volt katonaköteles korban, de anyám kijárta a körzeti parancsnokságon, hogy soron kívül behívják. Korán özvegyen maradt, egyre nehezebben tartott kordában minket. Kivált Viktor miatt aggódott, akit elkényeztetett. Sehogy sem tudott zöldágra vergődni vele. Amikor kikísérte az állomásra, azzal búcsúzott tőle: „Remélem, katonáéknál embert csinálnak be-

lőled.“ Két hét múlva kitört a háború. Éjszakánként anyám úgy üvöltött, mint egy nőstényfarkas. Szakadt meg a szive bánatában. Eleget mondtam neki: „Nagyötröd magad. Nem tudhattad előre, hogy ez lesz belőle.“

Megkérdeztem, él-e még az anyja.

— Él.

— S még mindig bűnösnek érzi magát?

— Annak! Már nagyon öreg, mindent elfelejt, összezavar. Van egy kendője, mindenféle ócska iratot, régi fényképet kötött bele. Meg születésnapra, ünnepnapra kapott szerencsekívánatokat. Időnként szétrakosgatja a fényképeket, gyönyörködik a fiaiban, és keservesen sír, panasolja, hogy nem viszi már el a halál. „Anyám — mondom neki ilyenkor —, de hiszen nem vagy hibás.“ Mire azt feleli: „A haza előtt nem, de a fiam előtt igen.“

Fevronyija hosszú szünetet tartott.

— Mit gondol? Ugye, hogy nem hibás?

— Nem tudnám megmondani.

Izgatottan kérdezte:

— Miért?

— Nem tudom. Nem tudhatom. Egyedül ő tudja.

Az emberek büntudata különbözik egymástól. Egyik-másik képes volt egyetlen kézlegyintéssel emberek ezreit elveszejteni, más meg képtelen asszonyt simogatni ugyanazzal a kézzel, amivel holttesteket szedett össze.

— Nem! — kiáltott fel Fevronyija. — Nem értek egyet magával. Nem hibás! Igyekeztem megnyugtatni:

— Persze, hogy nem az, Fevronyija kedves! Senki sem hibáztatja, nem is teheti. Ellenkezőleg: fiai a haza védelmében estek el. Én egészen másról beszéltem. Arról a büntudatról, ami rendszerint éppen azokban támad fel, akik nem hibásak.

— Nem értem — mondta Fevronyija.

Az estét átlustálkodtuk. A kánikula teljesen elcsigázta Fevronyiját. Panaszkodott a túlon túl sok élményre.

— Már semmit sincs erőm megnézni.

Szobánkban jó pihenés esett. Az utca zaja egyáltalán nem hatolt be. Fevronyija meg is jegyezte:

— Nagyon jó szálloda, igaz?

— Valóban.

— Azt mondják, hogy a felvonók Finnországból valók. A finnek mindent gondosan, alaposan csinálnak.

Ez igaz, gondoltam.

— Ha a liftfülkébe többen szállnak be, mint amennyit megbír, nem csukódik be az ajtó. Ma jó sokáig vártunk, míg egyikünk észbekapott, és kiment. A lift csak akkor indult meg.

— Alighanem még az illemszabályokat is ismeri az a lift.

Fevronyija elmosolyodott. Azután megint panaszkodni kezdett, hogy elege van már az utazásból, és alig várja, hogy hazamehessen.

Én viszont Pompejibe kíváncsoztam.

Tavaly ősszel meghívtak Leningrádba, egy háborús film forgatására. Német nőt kellett alakítanom. Szabad időmben az Orosz Múzeumba jártam, utána még sokszor visszagondoltam Brjulovnak Pompeji pusztulását ábrázoló festményére.

Micsoda remek színjáték ez a kép! Háttére Pompeji villái, az illuzórikus tűzvész és az éji sötét. A vásznon kezüket tördelő, tekintetüket égnek emelő emberek, ágaskodó ló, anyjánál oltalmat kereső gyermek. Az úttest kőlapjaira gyönyörű pózban lehanyatlott nő.

A borzalom és pompa annyira összefonódik ezen a festményen, hogy az ember mintegy a rémület dicshimnuszát látja benne.

Nem hinném, hogy halála pillanatában nagyanyám ilyen ünnepélyes lett volna. Több mint valószínű, hogy gondolkozni sem maradt ideje.

A német nő szerepét elnagyoltnak találtam. Rémületet vagy kegyetlenséget összehasonlíthatatlanul könnyebb eljátszani, mint anyámat vagy nagyanyámat megérteni: szelid, végtelenül jóindulatú asszonyok voltak mindketten.

Fevronyija megkérdezte, mire gondolok:

— Semmi különösre — feleltem.

Félmeztelenül feküdtünk, mégis fulladtunk meg a hőségben.

Egyikünk sem igazodott el a gombrendszeren, nem tudtuk bekapcsolni a légkondicionálót.

Fevronyija elnevette magát.

— Mit kacag?

— Hát nem mulatságos: maga mindent tud Kleopátráról. Azt is tudja, hogy a Madonnát nem szokás kiskutyával ábrázolni. Azt viszont nem tudja, hogy kell bekapcsolni a szellőztetést. Úgy fekszünk itt, mint valami partra vetett halak.

Mint partra vetett hal. Mint ama tátott szájú tengeri lények az utcán, a „Commodore“ mögött, ma délelőtt.

Nyilván becsengethettük volna a szobalányt, és megkérhettük volna, hogy kapcsolja be a légkondicionálót. Nem is tudom, miért nem tettük meg. Talán, mert kínosnak éreztük, hogy levegőt kunyeráljunk.

Szabad szemmel jól látszott, milyen nagyra nő a kukorica, milyen szépek az olajfák és a szőlőtőkék a zsíros lávaföldben.

Megkérdezték a pedottót:

— Vajon az emberek nem félnek itt élni?

Olasz volt, tudnia kellett. De Riccardo nem tudta. Vajon miért? És egyáltalán, mire való az effajta okoskodás?

Szerintem az emberek, noha félnek a Vezúv lábánál élni, továbbra is ott maradnak. Hiszen a veszélynek kitett emberiség többi része is pontosan így cselekszik. Néha már úgy rémlik, hogy a természet pusztító ereje egyszerű gyermekjáték ahhoz képest, amit minden képzeletet felülmúló, leleményes pusztításával az ember visz végbe. A pompeji katasztrófa pillanatától még a pompeji lakosok rémült arckifejezése is fennmaradt napjainkig. De mi marad meg az emberiségből, mihelyt végzetes lépésre szánja el magát?

A természet semmit sem tesz gonoszságból. Ott azonban, ahol Márten volt, az embereket kint hagyták a fagyban; fagyott testrészeik a legkisebb érintésre is leváltak. Át lehet hártani a bűnt a fagyra?

Fullasztó meleg és forró romhalmaz vett körül. A nap gyilkosan tűzött, szikrázó pengéként hatolt a szembe. Üggyel-bajjal Márten felé fordítottam a fejem. Mint már egyszer, most is meglepett, milyen fiatal az arca.

Úgy rémlett, mintha kissé ingerelné a pillantásom.

— Tegnap rosszul érezted magad? — kérdezte.

— Semmiség volt az egész. Egy kis napszúrás — feleltem.

— Nem hoztál sálat vagy kendőt?

— Nem hoztam.

— Zavarlak?

— Ugyan, hogy zavarnál?

Nem tudtam, mit kellene mondanom neki. Üres voltam belül, kongóan üres. Valami ehhez hasonlót érezhet az ember, amikor felnőnek a gyermekei. Vagy

amikor mindent elkövet, csakhogy elvergődjék valahová, s aztán kiderül, hogy ennek semmi, de semmi értelme.

— Ne haragudj — mondtam. — De a hőség az agyamra megy.

Bólintott.

Visszafelé ugyanazon az úton, a Holtak utcáján mentünk. Anélkül, hogy betértünk volna Diomédész villájába.

Végtére is, mi jelentősége ennek a Diomédésznek? Pusztá véletlen, hogy tizenkilenc évszázad múltán éppen őt találták meg házának pincéjében, kulccsal a kezében, lábába fűtan.

Ott, ahol nagyanyám elpusztult, parkot létesítettek. Kávézóval, dekoratív lép-csősorral. Elárusító bódékkal. Kora tavasszal minden évben Bulgáriából importált paradicsomot lehet kapni bennük.

Furcsa, hogy a háború utáni időszakban összesen nem gondoltam annyit ezekre a dolgokra, mint itt, néhány nap alatt. Akárcsak Fevronyija anyjában, bennem is valamiféle büntudat támadt fel.

Mártennel kezdődött, amikor megkérdezte, mit érzek a háborús filmek láttán.

— Többnyire semmit — feleltem.

— Nem szoktak megrendíteni? — kérdezte.

— Nem — feleltem.

— Miért?

Alighanem azért, mert már mindenhez hozzászoktunk, ami az elmúlt háborúval áll összeköttetésben, mondtam.

Mire Márten így válaszolt:

— Igazad van. Az embernek idővel kialakul az önvédelmi reflexe.

Attól a pillanattól kezdve a fordítottját éreztem. Mintha hegycsuszamlás történt volna bennem. Keresni kezdtem magamban a hibát. Mert hiszen valamiben mindannyian hibásak vagyunk. A meg nem értésben, kételyeinkben, a gyávaságban. Csak én lennék kivétel?

Megragadtam Márten kezét. És, mint már egyszer, fittyet hányva az emberekre, arcomhoz szorítottam.

— Meghajlok előtted — mondtam.

Átható pillantást vetett rám.

— De nem szeretsz.

— Ne mondj ilyet. — És lassan elengedtem a kezét. — Te megérdemled, hogy nagyon szeressenek.

A pompeji fürdő, vízvezetékével, a forró levegő átvezetésére szolgáló kettős falával és padozatával, ólomcsövekből készült csatornáival, híres mozaikjával osztatlan elismerést váltott ki.

Az üres, kiszáradt medence körül álldogáltunk, és előadást hallgattunk a Pompejít ért katasztrófáról, az ifjabb Plinius Tacitusnak címzett leveléről, amelyben megírja, hogyan mozgott a föld, hogyan húzódott vissza a tenger a partról, és hagyta a rengeteg tengeri állatot a homokban elpusztulni. Fekete hamueső hullott, s ezt örök éjszakának vélték. Az emberek jajveszékelték, üvöltöttek, segítségért esdekelték és azért, hogy mielőbbi halált küldjön rájuk az ég. Mire pedig új napra virradt, és a felkelő nap sugarai áttörtek a ködön, Pompeji megszűnt létezni.

Konsztantyin történelmi példákkal bizonygatta, hogy nem a természet vak erői az egyedüli pusztulást hozók. Ugyanarról beszélt, amin kevéssel előbb én töprengtem.

Emlékeztetett a Domus Aureára, amit Néro építtetett a Palatinus és az Esquilinus domb között, s amelynek a világ urához méltó épületkolosszusnak kellett lennie. A palota falait pompázatos freskók díszítették, belső termeit és kertjeit zsúfolásig töltötték a Görögországból rabolt felbecsülhetetlen értékű műkincsek.

A Néro után uralkodó Titus és Traianus azonban szemrebbenés nélkül engedélyezte, hogy lerombolják a palotát, s helyébe — saját tiszteletükre — termálfürdőket építsenek.

Pompejit tizenkilenc évszázadig hamu és láva borította. Most úgy jönnek ide az emberek, mintha színházi előadásra sietnének. Kincset érő luxusautókkal és szerény kiskocsikkal hajtanak fel a kapukig. Az egész világnak látnia kell Pompejit. A világ feltétlenül meg akarja nézni a haláltusában megmerevedett kutyát, a pompeji vásárcsarnokot és a boltokat, a fürdőket és a színházat.

Ami a színházat illeti, Néro idejében Pompejiben tíz évre betiltották a gladiátor-viadalokat, mivel az egyik előadáson zendülés tört ki. Az idő tájt a látványosságokat azért rendezték, hogy elvonják a nép figyelmét az élet prózai gondjairól. Néro ügyei nem állhattak valami fényesen, ha még a szórakozóhely is fellázadt.

Azt hittem, hogy erről a pedotto is említést tesz majd. Tévedtem. De hát honnan ismerné, hiszen fiatal, országának történelmét, ha azt a napi politikai érdekek szerint korszakonként újraírták?

Az egyik villa küszöbén rajz és felirat figyelmeztetett, hogy a bentlévő kutya harapós: „Cave canem!“ Egy másikén a vendéget köszöntötték: „Salve!“

Meiler szerint a házigazdák jobban tették volna, ha közlik a belépővel: „Non omnibus sum domi“ — nem mindenkinek vagyok itthon.

Fevronyija nem értett egyet:

— Ne mondjon már ilyeneket! Az ember legyen vendégszerető.

Meiler hűvösen válaszolt neki:

— Bizonyos határig.

— Hol az a határ? — kérdezte Fevronyija, és engem hívott segítségül.

— Határ, az nincs — mondtam. — Noha léteznie kellene.

— Hát ezt én nem értem. Hozzánk ugyanis boldog-boldogtalan eljöhet — akadékoskodott Fevronyija.

— Csakugyan? — nézett rá Meiler. — Nemcsak azok, akiket maga óhajt látni? No és ha valakinek csak úgy kedve szottyan rá, hogy magukra törjön?

— Természetesen nem nyitok ajtót.

— Na látja, ez már más — szögezte le Meiler.

Azt mondtam Konsztantynnak:

— Milyen sivarak lehetnek itt az esték. Sehol egy világos ablak.

— Az a ház, ahol lakom, vasúti viadukt mellett van. Azonkívül a házfelügyelőnök már kora reggel megkezdik tartalmas és főleg halk eszmecseréjüket az utca egyik oldaláról a másikra. Van fogalma, mit jelent ez? — kérdezte Konsztantyin.

— Együttérzünk magával — felelte Meiler. — És azzal vigasztaljuk, hogy a nagyvárosokban hovatovább össznépi nyomorúság lesz az élet. Olvastam, hogy Amerikában minden percben megölnek valakit.

Szerintem nincs kilátástalanabb, mint egy város, ahol egyetlen ablak sem világít. Ahol senki nem vár senkit.

Pompeji mintha légüres térben létezne. Kihalt utcák, piac és templomok. Napperzselte fű. Alkonyatkor pedig, a hagyományt követve, bezárják a kapukat.

Apácák jöttek be a kapun, földig érő ruhában. Szemükben rendíthetetlen derű. Vajon mit keresnek itt?

Ott mentek, talpig feketében, a kegyetlenül vakító napon. Sárgán és kiaszotan. Életnedvek, emberi gondok és a hozzám hasonlókra nehezedeő büntudat nélkül.

Vajon annak árán, hogy lemondtak e siralomvölgyről, erről a végtelenül rövidre szabott eleven világról, rátaláltak-e a lelki békességre? Én azonban bizonyos vagyok benne, hogy Katharina von Borának jóval nagyobb bátorságra és elszántságra volt szüksége ahhoz, hogy megszökjön a kolostorból, és Luther Mártonnak adja magát, mint ezeknek az apácáknak, amikor lemondtak minden evilági hívságról és örömről. Az egyik apáca mellettünk haladt el. Hirtelen megélenkült valamitől a tekintete. Ez a pillanat azonban oly rövid volt, akár egy váratlanul megszakadó, érthetetlen módon eltűnő ösvény. Vajon éppen a siralomvölgy tudata, az élet mulandóságának az ismerete ad ily különös kifejezést arcunknak, teszi ilyen furcsán értelmessé tekintetünket?

A pompeji patriciusok birtokhatáruk megjelölésére hatalmas köveket raktak a villájukhoz vezető útra. A külvilág zaja nem hatolhatott be házukba. Szökőkút halk csobogásával határolták el magukat a környező világtól. Pontosan úgy volt minden, ahogy a mai nagyvárosok lakói szeretnék.

Leginkább a falfestmények ragyogó vöröse ragadott meg, ez a gondtalanul vidám szín, ami már nem is szín — maga a nevetés. Minden egyéb — az alakok és a díszítések — többé-kevésbé a már látottakra hasonlított.

Csak a szemek, az ismeretlen pompejiek portré-szeméi láttán támadt fel a kívánság az emberben, hogy mélyükre nézzen. Mert ezek a szempárok — élők szeméi voltak. Világosan felsejtett bennük a végzet előérzete. A rejtett riadalom. Vagy, ki tudja, talán a jövőbe látás?

Felhívtam erre Márten figyelmét.

— Nézd, milyen a szemük.

— Mint a Massimóé — mondta anélkül, hogy még egyszer odanézett volna. Tiltakoztam:

— Nem lehet. Gondtalanul éltek. A katasztrófa váratlanul érte őket.

Mégis Mártennek volt igaza: a pompejiek szemében a rosszat sejtő ember felindultsága rejtőzött.

Négyesben maradtunk a peristyliumban.

Számomra új volt, amit Meiler közölt velünk: hogy a második világháborúban a hitleristák repülőről bombázták Pompejit.

— Furcsa — mondtam. — Vajon miért?

Meiler sem tudta. A fasiszták büntetteinek indítékaira — mondta — az ember képtelen magyarázatot találni, vagy akár ép ésszel felfogni őket.

Keservesen szenvedhetett a hősegtől. A legkisebb alkalmat is megragadta, csak hogy árnyékban maradhasson: meghúzódott az oszlopok árnyékában, vagy elidőzött a hűvös szobákban.

Egy kis, négyzet alakú belső kertben rózsák nyíltak. Remek rekonstrukció volt. Fevronyija odavolt az elragadtatástól, és mindenkitől megkérdezte:

— Járt már a kiskertben? Jaj, menjen, nézze meg, milyen édes!

Meiler bosszankodott. Nem a virágok, hanem Fevronyija szavai és egzaltált hangneme miatt, ami sehogy sem illett a hús kis udvar meghittségéhez és csöndjéhez. A rózsakert inkább sírkertre emlékeztetett, az elpusztult pompejieknek állított, virágzó emlékműre.

Meiler dühösen jegyezte meg:

— Némely szavunk olyan dagályos már, hogy el sem fér a szánkban. Minden édes! Még a keserűen virágzó rózsák is. A tudatlanság, az virágzik édesen, attól látjuk így, leegyszerűsítve, fejük tetejére állítva a dolgokat.

Hirtelen eszembe jutott, hogy reggel óta nem gyűjtöttem rá.

— Van tüzed? — kérdeztem Mártentől.

Ideadta a gyufásdobozt. Kimentünk az ablaktalan házfalak közé, az utcára.

Megálltunk. Nekidőltem a falnak, majd ijedten elugrottam mellőle. Forró volt. A kövek is olyan forrók voltak a talpunk alatt, mint egy falusi fürdőház földje.

Mindössze párat szippantottam, máris kóvályogni kezdett a fejem. Eloltottam a cigarettát. Kis gödröt kapartam neki a kiszikkadt földben.

Kíváncsian nézegettem a Vezúv körvonalait. A jelenlegi tűzhányó és az alacsonyabban fekvő Somma csúcsa alapján képzeletben rekonstruáltam a hajdani Vezúv méreteit és alakját.

Fejemet Márten vállára hajtottam.

Levette napszemüvegemet, és ujjaival letörölte a könnyeimet.

— Hogy jöttél rá? — kérdeztem.

Nem felelt azonnal:

— Micsoda nyomorúság!

Nem tudom, mire értette. Pompejire? A kettőnk történetére? Vagy úgy, általában, az emberek életében lejátszódó drámákra?

Útitársaink kiléptek a házból, és tovább indultak, szorosan a pedotto nyomában. Riccardo felénk nézett, mondani akart valamit, de végül is nem szánta rá magát, hogy megzavarjon bennünket.

Utánuk eredtünk mi is.

— Sasj — mondta Márten. — Számolom a napokat. Már csak kettő maradt. Két nap.

Én még az órákat is számoltam.

Úgy kellett értenem vajon, hogy Márten beletörődött a változtathatatlanba? Vagy arra figyelmeztetett, hogy még módunkban áll más irányt szabni jövőnknek? Még ráérünk, hogy meggondoljuk magunkat. Csak bólintottam: igen, két nap.

Tehát valójában mindössze ez a két napunk maradt.

Erélyesen integettek nekünk. Itt, a rom-labirintusban könnyűszerrel el lehet tévedni.

— Nagyon akarsz még látni valamit? — kérdezte Márten. — Mindenáron látni szeretnéd a kétezer éves cipót? Vagy a haláltusáját vívó kutya gipszmását?

— Ha téged nem érdekel, ne nézzük meg — hagytam rá. — De minek mutogatják?

Utunkat ugyanazok az apácák keresztelték. Széles ruhaujjukkal szinte a karmat súrolták, amint tovahaladtak az utcakeresztződés kövein.

Amikor eltűntek a villában, ahonnan mi alighogy kiléptünk, megkérdeztem Márten:

— Vajon miért jöttek ide?

Miféle gondolatokat válthat ki belőlük Pompeji? Hitükben akarnak megerősödni? Vagy a földi hatalom mulandóságának illusztrálását keresik Pompeji tragédiájában?

— Hátha csak pusztá kíváncsiságból — töprengett fennhangon Márten. Erre azonban rációfolt az apácák szenttelen, merev arca.

Az egyik apácának — másodiknak haladt el mellettem — fehér heg szelte át az ajkát. Egyik szeme meg valamivel fennebb volt, mint a másik. Úgy éreztem, ez nem rútitja el az arcát. Ellenkezőleg. Az élet egyedüli nyoma rajta.

D. Harasztosi Éva fordítása

Részlet a szovjet-észti író Primavera című, a Kriterionnál idén megjelenő regényéből.